

IV. Świniary - Zakrzów - 15 km

Świniary - dawna wieś obecnie osiedle Wrocławia, PKP, komunikacja samochodowa, miejska komunikacja autobusowa - linia nr 105.

Osadnictwo na tym terenie sięga okresu kultury łużyckiej. W 1175 r., wieś została po raz pierwszy wymieniona jako Sorauin z okazji darowizny na rzecz klasztoru w Lubiążu, wsi z karczmą i mostem nad Widawą, dokonanej przez komesa Mikorę z Ołbina. Nazwa wsi pochodzi prawdopodobnie od zajęć ludności służebnej, która zajmowała się hodowlą nierogacizny, a wieprzowinę jadano na Śląsku bardzo chętnie. Hodowla świń odbywała się bez ludzkiej opieki, co miało istotne znaczenie przy niedostatku siły roboczej. Występowanie lasów bukowych i dębowych na glebach ciężkich, a na takich były położone Świniary, stanowiły dodatkowy bodziec do rozwoju hodowli świń. Świniary w XII w., należały do komesa Mikory i obejmowały ok. 21 łanów czyli ok. 357 ha. Mikora wystawił kamienny most na Widawie, obok niego tabernę, której zapleczem były Świniary. Przed 1175 r. Mikora dał klasztorowi lubiąskiemu „Sorauin” z polem, 25 kobył, 6 wołów, 3 krowy, karczmę i most na Widawie. Do Wrocławia osadę włączono w 1973 r.

fol. Jerzy Maciejewski

W pobliżu pętli autobusowej przy ul. Pęgowskiej zwraca uwagę **budynek nr 14**, dawny dom ludowy, obecnie mieści się w nim świetlica, biblioteka i mieszkania, został wzniesiony w k. XIX w. .

fol. Jerzy Maciejewski

Idąc w kierunku wsch. mijamy po pd. stronie ulicy kościół parafialny p.w. św. Jadwigi. Po raz pierwszy kościół w Świniarach wymieniono w dokumencie z 1376 r. W 1 poł. XVI w. przeszedł w ręce ewangelików, ponownie wrócił do katolików w 1654 r. Pod k. XVIII w. był w bardzo złym stanie, do remontu doszło dopiero w 1828 r. Był to kościół konstrukcji ryglowej.

W 1880 r. wymieniono wieżę na murowaną, istniejącą do dziś. Nowy kościół zbudowano w 1892 r. W 1945 r. został poważnie zniszczony, tracąc górę wieży i dach. Odbudowa nastąpiła do 1956 r., a parafię ponownie ustanowiono w 1958 r. Orientowany, jednonawowy z trójbocznie zamkniętym prezbiterium i kwadratową wieżą od zach., murowana, tynkowana. Szczyt zachodni uskokowy, prezbiterium od wsch., wsparte przyporami. Od pd. dobudowana jest kaplica. Na wieży hełm ostrosłupowy kryty blachą, zwieńczony krzyżem na kuli. Wnętrze z drewnianym stropem, w prezbiterium pozorującym sklepienie. Wyposażenie współczesne. W pn. ścianę wieży wbudowano tablicę herbową, prawdopodobnie fragment epitafium lub płyty grobowej. Cmentarz przykościelny wykorzystany obecnie tylko w pn. – zach. części z grobami pochodzącymi z okresu po 1945 r.

Po pn. stronie ulicy Pęgowskiej w centrum osady wznosi się **zespół pałacowo-folwarczny**. W jego pn. – wsch. części wznosi się pałac z l. 1860-70 r., wzniesiony w stylu neogotyku angielskiego. W pd. – wsch. narożniku wznosi się ośmioboczna pięciokondygnacyjna wieża, zwieńczona poszerzoną koroną w formie przybliżonej do machikuł z okrągłymi otworami w blankowaniu. Od wieży na Zach. 5-osiowy korpus piętrowy z wysokim strychem, następnie dwuosiowy, dwupiętrowy ryzalit i 3-osiowe, jednopiętrowe skrzydło zachodnie, zakończone narożnymi pozornymi ośmiobocznymi basztami. Korpus, ryzalit i skrzydło południowe zwieńczone blankowaniami. Dwa skrzydła północne odchodzące od wieży i ryzalitu są dwupiętrowe i zwieńczone gzymsami. We wnętrzu w holach wejściowych sklepienia krzyżowe i kolebkowe. Klatka schodowa ma balustradę żeliwną o bogatej ornamentacji. Majdan na południe od pałacu otoczony jest zespołem budynków mieszkalno – gospodarczych pochodzących z przełomu XIX i XX w.

Na pn. od zabudowań rozpościera się park założony w 2 poł. XIX w., z wykorzystaniem starego drzewostanu. Rozciąga się on wzdłuż dawnej młynówki do dawnego młyna na długości ok. 1 km, szerokości 100-200 m. W parku są widoczne fragmenty starorzecza Widawy, miejscami poszerzone w dekoracyjne stawy. Jeden ze stawów z wyspą znajduje się na przeciw pałacu, obecnie prawie bez wody zarasta trzcina pospolitą i pałką wodną. Bez wody jest też dawna młynówka, która niegdyś płynęła obwałowanym rowem.

Szlak prowadzi przez Świniary ul. Pęgowską, następnie wchodzi w ul. Żabią i opuszcza osadę. Dalej idziemy przez pola brukowaną drogą w kierunku pn. - wsch. Przed mostem na rzece Widawie w okolicy wsi Szymanów skręcamy na pd. – wsch. na drogę między pastwiskami. Dochodzimy do starorzecza Widawy, skręcamy za znakami w prawo na południe i wałem przeciwpowodziowym docieramy do dawnej wsi - Widawy.

Wchodząc do wsi w ul. Fryzjerską, mijamy po pn. stronie wyspę otoczoną wodami Widawy, na której znajduje się stożkowe grodzisko pochodzące z XIII - XIV w., jest ono oznakowane tablicą informacyjną WOAK . Na wyspę od strony ul. Fryzjerskiej prowadzi most.

Widawa - dawna wieś, obecnie osiedle Wrocławia, komunikacja samochodowa, komunikacja miejska – linia nr 608, sklep spożywczy.
Wieś wzm. w 1193 r., jako Vidua. Nazwa wsi pochodzi od rzeki nad którą leży. Osada została włączona do Wrocławia w 1973 r.

W centrum wsi przy ul. Zduńskiej stoi gotycki **kościół parafialny p. w. św. Anny** wzn. w l. 1344-48. Część nawowa została przebudowana w stylu klasycystycznym w 1760 r., prawdopodobnie przez architekta Geislera. Kościół został uszkodzony w 1945 r., odbudowany w 1948 r., a restaurowany w l. 1973-75.

Dzisiejsze prezbiterium, to kościół gotycki ufundowany w 1348 r. przez Henryka z Kałowa, ówczesnego właściciela Prace, został on w 1552 r. przejęty przez ewangelików, którzy ok. 1600 r. dokonali przebudowy, m.in. został wtedy otynkowany, nieco przedłużony i nadano mu cechy renesansowe. W 1653 r. świątynia wróciła do katolików. Kolejna przebudowa miała miejsce ok. 1760 r. z fundacji Franciszka A. von Siegslorpfa, ówczesnego właściciela Prace. Wówczas dobudowano wczesnoklasycystyczną nawę główną na planie krzyża greckiego, z kopułą. Budowę nadzorował znany ówczesny architekt Karol G. Geisler. W 1945 r., kościół stracił dach nawy i kopułę. Odbudowa nastąpiła do 1948 r. staraniem ks. Maksymiliana Scifferta, ówczesnego proboszcza. W l. 1972-81 nastąpiła gruntowna renowacja pod kierunkiem arch. Edmunda Małachowicza. Świątynia jest orientowana, murowana, nawa założona na planie krzyża greckiego z centralą kopułą na wysokim tamburynie. Prezbiterium wydłużone, oskarpowane, zakończone trójbocznie z przyporami. Fasada jest dzielona kanelowanymi pilastrami podtrzymującymi trójkątny fronton z dekoracją sztukatorską. Wejście obramowane z ozdobnym nadprożem, nad którym okrągłe okno, po bokach dwie płyciny zamknięte półkoliście, wyżej stylizowane latarnie.

fol. Jerzy Maciejewski

Po bokach na ściętych ścianach półkoliste wnęki. W pn. wnęcie piaskowcowa barokowa figura św. Jana Nepomucena z XVIII w. Wewnątrz na ścianach prezbiterium widać odkrytą gotycką cegłę. Sklepienie przebudowane na renesansowe, kolebkowe z lunetami, z pozorowanymi żebrami. Portal do zakrystii kamienny, ostrołukowy.

fol. Jerzy Maciejewski

We wnętrzu świątyni barokowy ołtarz z 1760 r. Po bokach barokowe stalle, drewniane, rzeźbione, zwieńczone dekoracją w drewnie z tarczami herbowymi. Przy ołtarzu stoi piaskowcowa gotycka skarbonka z płaskorzeźbą św. Katarzyny. Na dzwonnicy renesansowy dzwon z 1610 r.

Idąc dalej ul. Fryzjerską dochodzimy do drogi Wrocław - Trzebnica. Wałem przeciwpowodziowy prowadzącym wzdłuż rzeki Widawy, dochodzimy do Krzyżanowic.

Krzyżanowice - Wieś wielodrożnica znajduje się na pn. od Wrocławia, komunikacja samochodowa, komunikacja miejska autobusowa – linia nr 130, kiosk spożywczy.

Niemiecka nazwa wsi do 1945 r. brzmiała Weidrebrock. Polska nazwa wywodzi się od nazwy osobowej - Krzyżan. Archeolodzy odnaleźli tu ślady cmentarzyska ciałopalnego kultury łużyckiej. W centrum wsi kamienna Grota Maryjna z 1983 r., wzn. na pamiątkę pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski. Na młynówce widoczne są pozostałości młyna wodnego. Zachowały się mury oporowe i koło młyńskie. W pobliżu mostu na Widawie ruiny schronu z okresu II wojny światowej. Na odnodze Widawy na zach. od wsi, znajduje się jaz z l. 20 XX w. Mijamy wieś i wałem przeciwpowodziowy dochodzimy do Sołtysowic.

Sołtysowice – dawna wieś na wsch. od Wrocławia obecnie jego osiedle, miejska komunikacja autobusowa, sklepy różnych branż.

Najstarsza wzmianka o Sołtysowicach pochodzi z 1312 r., gdy zapisano ją pod nazwą Schullheschowycz. Badania na tutejszym grodzisku wykazały istnienie grodu od XIII w. Wiadomo, że w 1346 r. Ilertelin z Głogowa sprzedał wieś klasztorowi św. Wincentego z Olbina, w 1390 r. klasztor odkupił dalsze 3,75 łana od Jana, aptekarza z Wrocławia. W 1868 r. uruchomiono linię kolejową Wrocław - Oleśnica ze stacją w Sołtysowicach, co dało asumpt do rozwoju gospodarczego w następnym okresie. W czasie II wojny był tu obóz pracy przymusowej. Do Wrocławia osadę włączono w 1951 r.

fol. Jerzy Maciejewski

Przy ul. Sołtysowickiej, w odległości ok. 1km na zachód od szlaku żółtego znajduje się rezerwat archeologiczny - **Grodzisko Sołtysowice**. Został on utworzony ok. 1980 r. w efekcie badań przez Wrocławski Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski na znanym od lat grodzisku. Ustalono, że jest to pozostałość grodu z XIII-XIV w., a więc z okresu którego dotyczą pierwsze zapiski historyczne o Sołtysowicach. Jest to grodzisko stożkowe, zawierające pozostałości murów, otoczone fosą połączoną ze starorzeczem Widawy. Cały teren rezerwatu stanowi park o pow. 11 ha, w tym 1 ha wody.

Na pd. - wsch. od grodziska przy grobli nad starorzeczem rośnie pomnikowy, ok. 300-letni dąb szypułkowy

o obw. 540 cm. Od ulicy zbudowano fragment palisady z bramą pilnowaną przez wojów rzeźbionych w kłodach. Przy wylocie dróżki do ulicy, w pd. – zach. narożniku parku stoi drewniana rzeźba plenerowa przedstawiająca legendarną kasztelanę sottysowicką. W Sołtysowicach warto również zobaczyć następujące obiekty: budynek młyna „Sułkowice” przy Alei Poprzecznej, wzn. ok. 1890 r., **budynek stacji PKP**, z ok. 1900 r., piętrowy, murowany tynkowany. **Zespół Cukrowni Wrocław** wzn. w 1890 r., rozb. na pocz. XX w., ok. 1930 r. i ok. 1970 r. **Pomnik Ofiar Terroru** wystawiony staraniem załogi cukrowni w 1959 r. Na głazie narzutowym o wys. 70 cm, widnieje napis: "Pamięci ofiar terroru hitlerowskiego więźniów Obozu Pracy Przymusowej z lat 1939 – 1945", Obóz Pracy Przymusowej mieścił się w barakach, po parzystej stronie ulicy. Przebywało w nim od 4000 osób, różnych narodowości, najczęściej Polaków. Pracowali oni w cukrowni i innych miejscowych zakładach, a w czasie oblężenia Wrocławia m.in. przy budowie barykad i rozbiórce budynków na dzisiejszym placu Grunwaldzkim. Przy ulicy Przejazdowej znajduje się **Szkoła Podstawowa Nr 40 dawny pałac**, wzn. w l. 1860-70 r., Przy wejściu wsch. widnieje tablica pamiątkowa z napisem: „W rocznicę powrotu Ziemi Zachodnich do Polski nadano Szkole Podstawowej nr 40 imię prof. Bolesława Iwaszkiewicza w 40-lecie jej istnienia. Wrocław 4 maja 1985 r.” Na pn. od pałacu pozostałość ok. 100-letniego parku, w jego części urządzono boisko szkolne.

Przy ul. Redyckiej stoi **kościół parafialny. p. w. św. Alberta Wielkiego**, wzn. w l. 1991-94, wg projektu Ewy i Pawła Ogielskich. Postawiony na ogólnym rzucie półkola, murowany. Nawa i niewydzielone prezbiterium są zamknięte półkoliście, z oknami uskokowymi zamkniętymi łukiem odcinkowym. Z trzech stron obudowana niższymi pomieszczeniami pomocniczymi. Od pd. – zach. w półkolistym ryzalicie znajduje się wejście. Wyposażenie świątyni jest współczesne.

Skrećmy na wsch. na most nad Widawą. Przechodzimy przez niego i ul. Sołtysowicką docieramy do ul. Starodębowej, w którą skręcamy w prawo w kierunku Pawłowic.

Pawłowice - osiedle w pn. - wsch. części Wrocławia, miejska komunikacja autobusowa - linia nr 130, sklepy różnych branż.

Wykopaliska archeologiczne stwierdziły tu istnienie osadnictwa od IV w. n.e., i ślady grodziska wczesnego średniowiecza. Pawłowice wymienione są po raz pierwszy w dokumencie z 1245 r., jako własność Henryka z Oleśnicy, następnie w 1260 r., kiedy to książę Henryk III ze swym bratem Władysławem zamienili z opactwem św. Wincentego wieś pod nazwą Paulowici za Popowice. W 1886 r. wieś otrzymała połączenie kolejowe, po uruchomieniu linii Psie Pole - Trzebnica. W latach międzywojennych wieś zaczęła przekształcać się w osiedle o charakterze podmiejskim. 16 lutego 1945 r. Pawłowice zostały zajęte bez walk. Do Wrocławia Pawłowice zostały włączone w 1970 r. W osiedlu znajduje się szereg interesujących zabytkowych obiektów. Przy ul. Darniowej nr 7 – 21, znajduje się **zespół dworski** z poł. XIX w. W jego skład wchodzi dawny czworak, **wieża sygnalizacyjna** o wys. ok. 6 m, zwieńczona attyką blankową, budynek mieszkalno-gospodarczy nr 15/17, dwór nr 19 i budynek mieszkalno-gospodarczy nr 21. Przy ul. Malwowej stoi **kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa**, wzn. w 1920 r. jako ewangelicki, użytkowany przez katolików wspólnie z ewangelikami od 1945 do 1947 r., parafialny od 1965 r. Kościół został rozbudowany 1983-86 r., wg projektu inż. Jana Rydosza. Jednonawowy z nieco szerszym prezbiterium, okna i blendy nawy ostrołukowe, z witrażami.

Przy ul. Pawłowickiej mieści się **zespół pałacowy**, powstał w XIX w. na miejscu folwarku, który do 1810 r. był własnością klasztoru św. Wincentego. Obecnie należy do Uniwersytetu Przyrodniczego. Pałac wzniesiony w stylu neorenesansu holenderskiego w l. 1891-95, piętrowy z mansardami, podpiwniczony.

Wokół pałacu park, z 2 poł. XIX w., powiększony na pocz. XX w., z wykorzystaniem starszego zadrzewienia. Obejmuje on 7, 2 ha, i jest dobrze zachowany, są tu ładnie utrzymane alejki, polany, grupy

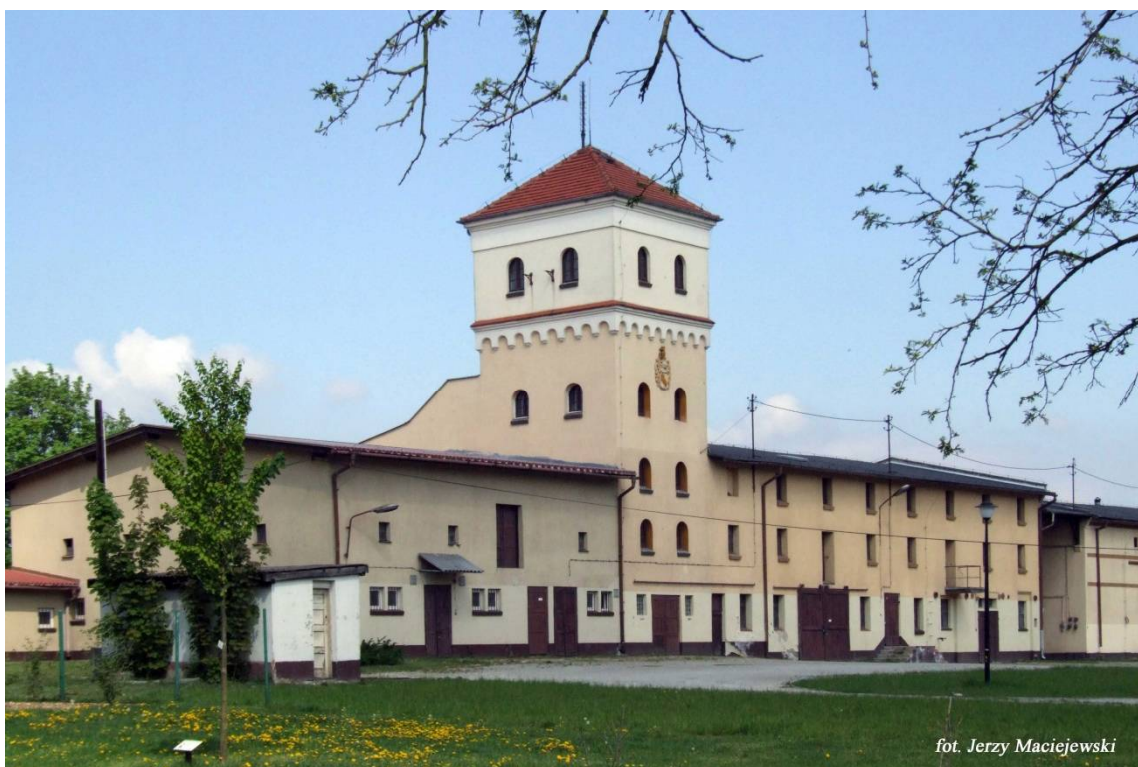
drzew i krzewów. We wsch. części parku znajduje się staw o pow. ok. 0,4 ha.

Przy pn. – zach. brzegu stawu, na końcu głównej alei parkowej stoi glorieta.

W parku zwracają uwagę drzewa pomnikowe i egzotyczne.

Na pn. – zach. od pałacu wznosi się zespół budynków folwarcznych. Wśród nich zwraca uwagę: dom zarządcy, z ok. 1895 r., stajnie z 1892 r., są to parterowe budynki z poddaszem. Wieża wodna, z ok. 1895 r., kwadratowa, pięciokondygnacyjna. Po obu stronach wieży mieszczą się budynki magazynowe, z ok. 1895 r. .

Ulicą Starodębową dochodzimy do ul. Przedwiośnie, przechodzimy przez most na rzece Dobrej. I idziemy na wsch. w kierunku ul. Gen. Okulickiego. Po prawej stronie mijamy teren zakładu „Wirpool”, największego w Polsce producenta sprzętu AGD. Dochodzimy do Zakrzowa.

Reprodukcja mapy za zgodą Wydawnictwa PLAN

Tekst: Jerzy Maciejewski i Mieczysław Zandberg

Zdjęcia: Jerzy Maciejewski i Krzysztof Maciejewski

Prawa autorskie zastrzeżone

Do pobrania

[Trasa nr 4](#)

